

Bácskai Károly

A NÉP ÉS A NEMZET FOGALMA AZ ÚJSZÖVETSÉGBEN

Bevezetés

Demokrácia, laikus, etnikum, kozmosz, genetika, politikus – jobbra ismert fogalmak ezek és különböző alakjaik nyelvünkben. Meghonosodtak, esetenként latin közvetítéssel. Görög eredetük némelyeknek nyilvánvaló, miként a jelentésük is. Újszövetségi előfordulásait azonban többé-kevésbé eltakarja a különböző szövegváltozatok magyar fordítása. A 2016-os, „Reformáció és nemzet” jelmondatú reformációi emlékévkben okkal következhet a kérdés: milyen összefüggésben használják az újszövetségi írók a népre és a nemzetre közvetlenül vagy akár közvetetten utaló szavakat? Mi azok pontosabb jelentése? A jelen tanulmány ezzel szeretné megismertetni az érdeklődő olvasót. Nemcsak felsorolni kívánjuk a fogalmakat és előfordulásait – jóllehet az is figyelmet igénylő feladat lenne –, hanem magyarázni és értékelni is azok helyét és szerepét egyes újszövetségi iratokban. Mindennek határt szabnak a dolgozat keretei, így a teljesség csak elvi igény maradhat a vizsgálódás során. Ezért az Újszövetségben szám szerint sűrűbben megjelenő kifejezések előnyt élveznek majd a ritkábbakkal szemben.

Az ethnos értelmezése: „Tegyetek tanítvánnyá minden népet”¹

A népre, nemzetre, törzsre, emberek nagyobb csoportjára vonatkozó kifejezések² között az Újszövetségben a leggyakoribb az *ethnos*. Ezt követi a *laos*, valamint az egy szócsaládba³ tartozó *genea* és *genos*. Témánk szempontjából közvetett jelentő-

¹ Mt 28,19.

² A teljes listára vonatkozóan összefoglalva, a jelentésárnyalatokat is megjelenítve: nép, néptörzs, nemzetség, nemzet, nemzedék, népesség, népség, néptömeg, embertömeg, emberek, utódok, rokonság, sokaság, sereg, csoport, fajta.

³ *Ginomai* (lenni, válni valamivé), 670-szer.

ségű, de ide tartozó fogalom még a *kosmos*, az *ochlos*, a *polis*, a *fylé* és a *démos*.⁴ Az *ethnos* mint az *ethos* főnév⁵ származéka eredetileg azonos szokások és szabályok szerint élő emberek közösségét jelölte.⁶ Így alakult azután tovább a csoportra vagy néptörzsre értett jelentése, amely később megkülönböztető, sőt elutasító tartalmat kapott. A görögséggel összehasonlítva népi (*ethnikos*) volt a nem görög, az idegen, a közönséges, az eszmények és a műveltség szempontjából alárendelt (nota bene a *barbaros*). Végül az alárendelt szerep általában jellemzője lett az ún. népeknek (*ethné*). Innen pedig már csak egy apró lépés következik addig a sajátos újszövetségi szóhasználatig, amelyben a kifejezés a különböző nyelvű, vallású, kultúrájú és etnikumú⁷ „minden nép”⁸ értelmén túl a pogányok,⁹ vagyis a nem keresztények (esetenként hangsúlyosan az Ószövetség népéhez tartozók)¹⁰ megjelölésére szolgál. Noha mintegy száz esetben az *ethné* (pogányok) a Krisztus-követők ellentétéként jelenik meg az Újszövetségben, a szó jelentéstartalmát tágítja az a sajátos páli használat, amely az *ethné* megjelölést az ún. pogánykeresztényekre alkalmazza.¹¹ E rövid áttekintésből is kiviláglik, hogy az újszövetségi evangélium- és epistolairodalomban az eredetileg az összeszokott emberek együttesét,¹² a törzset vagy a népet jelentő *ethnos* főnév értelmének sajátos kibővülése figyelhető meg. A nép

KÖZVETLEN ÉRTELEM	ÚJSZÖVETSÉGBEN ELŐFORDUL (×)	KÖZVETETT ÉRTELEM	ÚJSZÖVETSÉGBEN ELŐFORDUL (×)
<i>ethnos</i>	162	<i>kosmos</i>	182
<i>laos</i>	142 (ennek több mint a fele a Lk–ApCsel-ben)	<i>ochlos</i>	174
<i>genea</i>	43	<i>polis</i>	164
<i>genos</i>	21	<i>fylé</i>	31 (ennek több mint a fele a Jel-ben)

⁴ Szokás, megszokás, hagyomány, szabály, törvény.

⁵ VERBRUGGE 2000, 161. o.

⁶ Egy nép jellegzetes sajátosságainak összessége; valamely néphez tartozás sajátosságai, jegyei in: BAKOS 1989, 234. o.

⁷ Mt 24,9; 28,19; Mk 11,17; Lk 21,24; Róm 15,11.

⁸ Mt 4,15; 20,25; Lk 21,24; ApCsel 4,25; 7,7; 13,19; Róm 1,5; Gal 3,8; Jel 10,11; 14,8; 15,3–4, tipikusan többes számban: *ta ethné*.

⁹ Az Újszövetségben 14-szer, általánosan egyes számban, pl. Lk 7,5; 23,2; ApCsel 10,22. János evangéliumára különösképpen is jellemző ez a különbségtétel, amennyiben a jánosi elhatárolás *vallási*, és – a szóhasználat ellenére – *nem etnikai* értelemben az Ószövetség népének a Krisztus-hittől való elhatárolódását dramatizálja, lásd Jn 11,48.50–52; 18,35. Ezt a sajátos jánosi látásmódot egyértelműsítik azok az egyéb újszövetségi helyek, amelyek Izrael népére a *laos* főnévvel, a pogányokra pedig a szóban forgó *ethné* megjelöléssel utalnak, és így különítik el egymástól a két csoportot, pl. ApCsel 26,23 (lásd később).

¹⁰ Vö. Róm 11,13; Gal 2,12. A többes szám itt is szokásos.

¹¹ VARGA 1992, col. 256.

vagy a népek megnevezés nem szorosan az egyes emberek *nemzeti* hovatartozásának a meghatározásaként, hanem identitásuk keresztény szempontból való *behatárolásaként* jelentkezik. Az előbbi értelem ugyan magából a kifejezésből és annak használatából következően természetesen megjelenik egyes evangéliumi és epistolai helyeken,¹³ ám – talán meglepő módon – a mondanivaló szempontjából inkább a Jelenések könyvében érvényesül.¹⁴ A Jel írója szerint a Bárány (ti. Krisztus) vérével vásárolta meg a szenteket (ti. az ő választottait, egyházának tagjait) Istennek „*minden törzsből és nyelvből, minden nemzetből és népből*”.¹⁵ Az Izrael fiainak törzseiből¹⁶ pecséttel megjelölt ama száznegyvennégyezer mellett (vagy rajtuk túl) ők megszámlálhatatlanul nagy sokaságot képviselnek.¹⁷ Az égen repülő, az örök evangéliumot minden népnek és törzsnek, minden nyelvnek és nemzetnek (lásd ott!) hirdető angyalt követő második angyal így szól: „*Elesett, elesett a nagy Babilon, amely féktelen paráznasága borával itatott meg minden népet*.”¹⁸ Noha a sárkány, az ősi kígyó ideiglenes bezártságát követően elbocsáttatik börtönéből, és elmegy, hogy megtévessze a népeket a föld négy sarkán,¹⁹ ugyanazok a népek Krisztus világosságában fognak járni, és a mennyből alászállt szent Jeruzsálembe viszik be kincseiket.²⁰

A laos értelmezése: Isten tulajdonba vett népe vagytok²¹

Az *ethnos* után a népre, nemzetre, nemzetségre vonatkozó újszövetségi kifejezések sorában a *laos* főnév következik. Használata főként a lukácsi irodalomra jellemző: zömmel Lukács evangéliumában és Az apostolok cselekedeteiben fordul elő (lásd 4. lábjegyzet). Eredetileg a *laos* férfiak csoportját vagy csapatát, harci egységet, (had-)

¹³ Vö. Mk 11,17; 13,10; Mt 28,19; ApCsel 10,35; 14,16; Róm 1,13; 4,17; 9,24. Lk 2,31–32 kilóg ebből a sorból, és csak érdekességgéppen említjük, amennyiben a népekre vonatkozó kifejezés e helyütt a *laos* (l. ott!), míg az *ethnos* a pogányokat fedi: „*Meglátta szemem üdvösségedet, amelyet elkészítettél minden nép szeme láttára, hogy megjelenjék világosságul a pogányoknak*.” – *hoti eidon hoi ofthalmoi mu to sótérion su, ho hétoimasas kata prosópon pantón laón, fós eis apokalypsin ethnón*.

¹⁴ Jel 5,9–10; 7,9; 11,9; 12,5; 13,7–8; 14,6; 17,15; 18,23; 19,15.

¹⁵ A minden törzs és nyelv, minden nemzet és nép (*pasa fylé kai glóssa kai laos kai ethnos*) a Jel nyelvezetére jellemző sajátos fordulat a népek (nemzetek) teljességének kifejezésére (vö. Jel 5,9).

¹⁶ *ek pasés fylés hyión Israél*, Jel 7,4–7.

¹⁷ *ochlos polys, hon arithmésai auton udeis edynato, ek pantos ethnous kai fylón kai laón kai glóssón*, Jel 7,9.

¹⁸ *panta ta ethné*, Jel 14,8; (vö. Jel 18,3; 18,23).

¹⁹ Jel 20,1–3.7–8.

²⁰ *tá ethné*, Jel 21,24.26.

²¹ 1Pt 2,9.

sereget jelentett. Később a szó ezt az értelmét elveszítette, és jelentése a köznépre, népességre korlátozódott. Többes száma (*laoi*) az egyéneknek a népet alkotó sokaságára utalt.²² Az Újszövetségben egyes esetekben a *laos* az *ochlos*, másutt az *ethnos* főnév váltófogalmaként szerepel, párhuzamos jelentéssel.²³ Az evangéliumok szerzői Izrael népére is *laos*ként és nem *ethnos*ként tekintenek.²⁴ Az Újszövetség Izraelt, mint *laost* (a választott népet) egyenesen ütközteti a pogányokkal mint *ethnével* (a népekkel).²⁵ A kiélezett különbségtétel arra is alkalmas, hogy Izrael kitüntető címe, az Isten népe, később a keresztény egyház tagjait jelölje meg, így határolva el őket a környező világ nem keresztény népeitől.²⁶ Isten gondoskodott arról, hogy a pogányok közül (*ex ethnón*) népet (*laon*) szerezzen magának.²⁷ Újszövetségi népe, az egyház nem korlátozódik egyetlen *etnikumra*: zsidókat és pogányokat egyaránt elhívott *abba*.²⁸ Ez a nép, az egyház általában, de helyi értelemben is²⁹ az élő Isten temploma és az ő *laosa*, népe.³⁰ Egyértelműen azonosítható, hogy az ószövetségi vonatkozásokat az újszövetségi szerzők immár a keresztényekre, valamint az egyházra mint Isten népére és tulajdonára alkalmazzák.³¹ Jézusnak azért kellett mindenben hasonlóvá lenni testvéreihez, hogy irgalmas és hű főpap lehessen az Isten előtti szolgálatban és így engesztelést szerezzen a nép (*laos*) bűneiért, megszentelve azt a tulajdon vére által.³² A Krisztusban való hit révén minden hívő Isten népének tagja lesz nemzeti vagy nemzetiségi háttérétől függetlenül.³³ Ebből azonban éppen újszövetségi alapon *nem* következik magától értetődően, hogy az egyház automatikusan, netán önké-

²² VERBRUGGE 2000, 329. o.

²³ Lk 7,24,29; 8,42,47; vö. Mt 27,24–25; Mk 14,2. Többes számban: Lk 2,31–32; Róm 15,11; Jel 10,11. A szinoptikus evangéliumokra jellemzően Lk 19,48 (*laos*) = Mk 11,18 (*ochlos*); Lk 20,45 (*laos*) = Mt 23,1 (*ochlos*). A korábbi utalásnak megfelelően a Jel szerint a Bárány előtt álló megszámlálhatatlanul nagy sokaság (*ochlos*) minden nemzetből (*ethnos*) és népből (*laos*) a teljes emberiséget jelenti (Jel 7,9; 11,9; 17,15). A „minden” határozatlan számnév gyakran áll együtt a *laossal*, pl. Lk 3,21; 7,29; ApCsel 3,9; 5,34.

²⁴ A kivétel Jn 11,50, ahol egy mondaton belül, ugyanarra az egységre vonatkozóan mind a *laos*, mind az *ethnos* főnév előfordul. A jelenség oka vélhetően stilisztikai. („Jobb nektek, hogy egyetlen ember haljon meg a népért, semhogy az egész nép elveszen” – *hoti symferei hymin hina heis anthrópos apothané hyper tu lau kai mé holon to ethnos apolétai.*)

²⁵ Vö. ApCsel 4,25–27; 26,23; Róm 15,10.

²⁶ *laos (theu) – ethné.*

²⁷ ApCsel 15,14.

²⁸ Róm 9,24–26: *ekalesen hémas u monon ex Iudaión, alla kai ex ethnón.*

²⁹ Vö. ApCsel 18,10.

³⁰ 2Kor 6,14–16.

³¹ Vö. pl. Jel 18,4 és Jer 51,45; Jel 21,3 és Ez 37,27, valamint Zak 2,10.

³² Zsid 2,17; 13,12: *hina hagiásé dia tu idiu haimatos ton laon.*

³³ Vö. 1Kor 12,13; Gal 3,26–29; Kol 3,11.

nyesen átvenné Izrael megkülönböztetett szerepét, mint Isten népe, Izrael pedig elveszítené azt a sajátos elsőbbséget, amelyet Istentől kapott. Isten nem utasítja el Izraelt: Ábrahám gyermekei Isten választott népe maradnak.³⁴

A *genea* és a *genos* értelmezése: Veszedelemben népem között³⁵

A *genea* és a *genos* az Újszövetségben főként az evangéliumokban és az ApCsel-ben fordul elő. Alapjuk a *gen-* szótő, amely születést, származást jelöl. A közös eredetre utalva alakul ki azután a 'leszármazott, utód, család(tag), fajta' értelem. Az egy időben születettek egy *nemzedék*hez tartoznak, az egy ős leszármazottai pedig egy *nemzetséget* alkotnak. A származás vagy az eredet kifejezése inkább a *genos* alapjelentéséhez tartozik.³⁶ Tágabb értelemben a népre vagy a nemzetre is a *genos* vonatkozik, alkalmas szinonimájaként a *laos*nak és az *ethnos*nak.³⁷ Meglepő módon ugyanakkor a *genos* az *ethnos antonimájaként* is megjelenik 'saját nép, tulajdon fajta, honfitárs' értelemben az idegenekkel, a pogányokkal, a más néphez tartozókkal szemben.³⁸ Izraelre mint Isten választott népére utaló ószövetségi konnotációval az Újszövetség a választott nemzetség (*genos eklekton*) alatt a keresztényeket érti.³⁹

A *fylé* és a *démos* értelmezése: Siratja őt a föld minden nemzetsége⁴⁰

Hasonlóan a *geneához* és a *genoshoz*, a *fylé* főnév is összefügg az eredettel és az együvé tartozással, amennyiben eleinte közös származású emberek csoportját jelentette. Később a vérségi kötelékre utaló vonatkozás elenyészett, és a megjelölés az egyéb – nem ritkán politikai – okból összetartozó embereket takarta. Az Újszövet-

³⁴ Róm 9,4–5; 11,1–2.25–26.32. „Elvetette Isten az ő népét? Szó sincs róla! Isten nem vetette el az ő népét, amelyet eleve kiválasztott.” (Róm 11,1–2) „Ugyanakkor nem tartoznak mind Izraelhez, akik Izraeltől származnak, és nem mindnyájan Ábrahám gyermekei, akik az ő utódai. Nem a testi származás szerinti gyermekek Isten gyermekei, hanem az ígéret gyermekei számítanak az ő utódainak.” (Róm 9,6–8)

³⁵ 2Kor 11,26.

³⁶ *tó genei*, Dat. respectivus: származására vonatkozóan, arra nézve, Mk 7,26; lásd még ApCsel 4,36; 18,2.24.

³⁷ Pt 2,9, a változatosság igényével nemzetség-nemzet-nép, *genos-ethnos-laos* in: VARGA 1992, col. 167. Népünk, nemzetünk értelemben (to *genos hémón*) pl. ApCsel 7,19; vö. Fil 3,5 (ek *genus Isráél*).

³⁸ 2Kor 11,26: „Veszedelemben népem között, veszedelemben pogányok között» – *kindynois ek genous, kindynois ex ethnón*.

³⁹ 1Pt 2,9.

⁴⁰ Jel 1,7.

ségben a *fylé* döntő mértékben a Jelenések könyvének szóhasználatában szerepel.⁴¹ A csoportra vagy közösségre vonatkozó tágabb és sajátos újszövetségi értelem, amely a 'nép' vagy a 'nemzet' jelentésű párhuzamos kifejezésekben ugyanúgy megjelenik (lásd ott!), nem idegen a *fylétől* sem.⁴² A *démos* jelentése hasonló a *fylé* későbbi értelméhez, és a szervezett, valamilyen ügy érdekében összegyűlt emberek sokaságára értették. Méltatlanság és büszkeség egyaránt megnyilvánul a *démosban*: előbbi az előkelőségek és a méltóságok ellentétéként (nemesség – nép), utóbbi a szabad és önálló (városi) polgárság önértelmezése nyomán. Maga a szó az Újszövetségen belül igen kevésszer és csak Az apostolok cselekedeteiben fordul elő.⁴³ A béke érdekében összegyűlt nép (*démos*) a királyt hallgatva felkiált,⁴⁴ Pálékat a népgyűlés (*démos*) elé akarják vezetni, ahova egy másik alkalommal és helyszínen Pál apostol maga is be akar menni.⁴⁵ A tírusziak és szidóniak, valamint Heródes ellentétében benne feszül az ősi kibékíthetetlenség a király és az *alattvalók* között (*basileys – démos*).

Befejezés

A népre, nemzetre vonatkozó újszövetségi kifejezések stációit részben végigjáró és azoknál egy-egy rövid megállót beiktató szellemi zarándokút végére értünk. Tájékozódásunk során nem a fantáziánkra, hanem a vizsgálandó szövegekre, a szavakra és a jelentésükre hagyatkoztunk. Mi van megírva? Mindig ez az egyszerű és alapvető kérdés határozza meg a kutatás irányát, nem pedig a saját csalóka irányérzékünk. A Szentírás definiál minket, és nem mi saját magunkat, pillanatnyi hangulatunkra, érzéseinkre, állapotunkra, netalán az éppen időszerű szellemi vagy teológiai divat szirénhangjaira hallgatva, amelyek azután értelmünket és ismereteinket engedelmes eszközül használva megkeresik maguknak a megfelelő bibliai

⁴¹ Többször Izrael törzseire (*ek pásés fylés hyión Isráél*), pl. Jel 7,4–8, de a föld minden *nemzetségére* (nota bene törzsére) vonatkozóan is (*pasai hai fylai és gés*), Jel 1,7.

⁴² Amikor „Jakab, Istennek és az Úr Jézus Krisztusnak szolgálja üdvözlését küldi a szórványban élő tizenkét törzsnek” (*tais dódeka fylais*), nyilvánvalóan nem a szó szoros értelmében vehető izráeli törzseket, hanem az általuk jelképesen képviselt „Isten népét”, vagyis a keresztény közösséget tartja szem előtt, Jak 1,1. A bibliai Izrael megjelölést mai ismeretünk szerint legelőször Jusztinosz mártír alkalmazta a keresztény egyházra Kr. u. 160 körül, in: VERBRUGGE 2000, 595. o. Gal 6,16-ban a levélíró apostol minden bizonnyal a zsidó és a pogány háttérű keresztényeket együtt értve alatta, egyenesen Isten Izraelét (*ho Isráél tu theu*) említi.

⁴³ ApCsel 12,22; 17,5; 19,30.33.

⁴⁴ ApCsel 12,22.

⁴⁵ ApCsel 17,5; 19,30.

helyeket.⁴⁶ Az elsődleges kutatásnak egyértelmű a rendje. A bibliai, azon belül az újszövetségi felfedezőúton mindvégig csak a legjobb és a legtapasztaltabb vezető kísérheti az embert: a hűség. Hűség az Újszövetség szövegéhez.

Felhasznált irodalom

- BAKOS Ferenc: *Idegen szavak és kifejezések szótára*. 9. kiad. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989.
- BALÁZS Károly: *Újszövetségi szómutató szótár*. Logos Kiadó, Budapest, 1998.
- BAUER, Walter (szerk.): *Wörterbuch zum Neuen Testament*. De Gruyter, Berlin – New York, 1971.
- GYÖRKÖSY Alajos – KAPITÁNYFÉ István – TEGYEY Imre (szerk.): *Ógörög–magyar szótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990.
- ROBERTSON, Archibald T. (Swanson, James A. szerk.): *Word Pictures in the New Testament* (Concise Edition). Holman, Nashville, 2000.
- ROGERS, Cleon L. Jr. – ROGERS, Cleon L. III.: *The New Linguistic and Exegetical Key to the Greek New Testament*. Zondervan, Grand Rapids, 1998.
- SCHMOLLER, Alfred – KÖSTER, Beate (szerk.): *Handkonkordanz zum Griechischen Neuen Testament*. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1982.
- Theologisches Begriffslexikon zum Neuen Testament*. 1–2. köt. R. Brockhaus Verlag, 1971. 5. Auflage der Studien-Ausgabe, 1990.
- VAN VOORST, Robert E.: *Building Your New Testament Vocabulary*. Third Edition. Society of Biblical Literature, Atlanta, 2001.
- VARGA Zsigmond J. (szerk.): *Görög–magyar szótár az Újszövetség irataihoz*. Református Sajtóosztály, Budapest, 1992.
- VERBRUGGE, Verlin D. (szerk.): *New International Dictionary of New Testament Theology*. Abridged Edition. Zondervan, Grand Rapids, 2000.

<http://abibliamindenkie.hu/uj/>

<http://www.nestle-aland.com/en/read-na28-online/>

⁴⁶ Kedves tanárom, néhai dr. Bodrog Miklós szavaival: „Hisztérikus hevületbe is belelovalhatja magát az igehirdető, főleg ha olyan lelki tartalmak feszítik, amelyek valódi természetét nem ismeri. Például: azért ostromozza legbuzgóbban a gyülekezetet, amivel önmagában van titkon megakadva. Egy 18. századbeli rajzon az enyhén szólva túlfűtött prédikátor szószéke alatt pokoli jókedvvel szórakozik az ördög. – Ha valami miatt akaratlanul is »ráteszünk egy lapáttal« – bármi szempontból – egy-egy kijelentésünkre, jó elővinnünk és megvallatnunk magunkat: mi volt ezzel az igazi célunk?» <http://www.lutheran.hu/ujsagok/lelkipasztor/1960904.htm>. Megtekintés: 2016. február 28.